

SADRŽAJ

Skraćenice	13

UVOD U GRAĐANSKO PRAVO

Odeljak prvi - POJAM, PREDMET, SISTEMATIKA, METOD I IZVORI GRAĐANSKOG PRAVA	17
I. IZRAZI - PRIVATNO, GRAĐANSKO, IMOVINSKO I CIVILNO PRAVO	17
II. SISTEMATIKA GRAĐANSKOG PRAVA	19
III. PREDMET GRAĐANSKOG PRAVA	20
IV. METOD GRAĐANSKOG PRAVA I NAČELA REGULISANJA	21
1. Uopšte	21
2. Autonomija volje	21
3. Ravnopravnost strana	23
4. Prenosivost (prometljivost) građanskih prava	23
5. Imovinska sankcija (realna egzekucija)	24
5.1. Personalna egzekucija - Izvršenje na ličnosti	24
5.2. Realna egzekucija - Izvršenje na imovini dužnika	26
6. Zaštita na privatni zahtev	27
7. Načelo dispozitivnosti normi	28
8. Kombinacija načela i kumulacija	28
V. IZVORI GRAĐANSKOG PRAVA	29
1. Pojam izvora	29
2. Kodifikacije građanskog prava	30
2.1. Pojam kodifikacije	30
2.2. Unifikacija	31
3. Važnije kodifikacije u svetu	32
3.1. Hamurabijev zakonik	32
3.2. Justinijanova kodifikacija	33
3.3. Opšte zemaljsko pravo Pruske - 1794 (<i>Allgemeine Landrecht</i>)	35
3.4. Francuski građanski zakonik - 1804 (<i>Code civil</i>)	36
3.5. Austrijski opšti građanski zakonik - 1811. (<i>Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch</i>)	39
3.6. Nemački građanski zakonik (1896)	40
3.7. Švajcarski građanski zakonik (1912)	41
4. Kodifikacije u zemljama koje su ušle u sastav prve Jugoslavije	43
4.1. Građanski zakonik Kneževine Srbije	43
4.2. Opšti imovinski zakonik	45
5. Zakon kao izvor građanskog prava	47
6. Pravna pravila iz ranije važećih zakonika	48
6.1. Uopšte	48
6.2. Primena pravnih pravila	49
6.3. Primena propisa bivše SRBiH i SFRJ u Republici Srpskoj	50
7. Jedinstveno regulisanje obligacionih odnosa	51

8. Običaji	51
8.1. Uopšte.....	51
8.2. Ponavljanje ponašanja. Pravni i faktički običaj.....	52
8.3. Primena i prestanak običaja.....	53
8.4. Trgovinski običaji.....	54
8.4.1. Uopšte.....	54
8.4.2. Utvrđivanje postojanja običaja.....	54
8.4.3. Značaj trgovinskih običaja. Podela.....	55
8.4.4. Uzanse.....	55
8.4.5. Primena trgovinskih običaja i uzansi posle stupanja na snagu ZOO.....	57
9. Opšti uslovi poslovanja.....	57
9.1. Uopšte.....	57
9.2. Sudska kontrola opštih uslova.....	58
10. Sudska praksa.....	59
10.1. Pojam.....	59
10.2. Uloga sudske prakse.....	60
10.3. Precedenti.....	60
11. Pravna nauka.....	61
Odeljak drugi - SUBJEKTI GRADANSKOPRAVNOG ODNOSA.....	63
I. POJAM SUBJEKTA (LICA).....	63
II. FIZIČKA LICA.....	64
1. Pravna sposobnost fizičkih lica.....	64
2. Sticanje pravne sposobnosti.....	65
2.1. Uopšte.....	65
2.2. Pravna sposobnost začetka.....	65
3. Prestanak pravne sposobnosti.....	66
3.1. Faktička i civilna smrt.....	66
3.2. Proglašenje nestalog lica za umrlo.....	67
3.2.1. Pretpostavke. Rešenje o proglašenju nestalog lica za umrlo.....	67
3.2.2. Ukidanje i izmena rešenja.....	68
3.2.3. Dužnost obaveštavanja.....	69
3.3. Komorijenti.....	69
4. Poslovna sposobnost fizičkih lica.....	70
4.1. Pojam i razgraničenje.....	70
4.2. Pretpostavke za sticanje poslovne sposobnosti.....	71
4.2.1. Potpuno poslovno nesposobna lica.....	71
4.2.2. Ograničeno poslovno sposobna lica.....	71
4.2.3. Potpuno poslovno sposobna lica.....	72
5. Deliktna sposobnost fizičkih lica.....	72
6. Atributi fizičkih lica.....	73
6.1. Lično ime.....	73
6.2. Državljanstvo.....	74
6.3. Prebivalište (<i>domicil</i>) i boravište.....	75
III. PRAVNA LICA.....	76
1. Pojam pravnog lica.....	76
2. Istorijat.....	77

3. Organizacije sa svojstvom pravnog lica	77
4. Pravno lice i njegovi osnivači i učesnici	78
5. Funkcija pravnog lica	79
6. Podele pravnih lica	79
6.1. Uopšte.....	79
6.2. Pravna lica javnog i privatnog prava	80
6.3. Korporacije i lična udruženja	80
6.4. Višečlana i jednočlana pravna lica	81
6.5. Profitna i neprofitna pravna lica	81
6.6. Pravna lica sa jednim ili više oblika svojine.....	82
6.7. Udruženja i ustanove	82
6.7.1. Udruženja (<i>universitas personarum</i>).....	83
6.7.2. Udruženje u širem smislu.....	83
6.7.3. Udruženje u užem smislu	85
6.8. Ustanove (<i>universitas bonorum</i>)	86
6.8.1. Fondacije.....	86
6.8.2. Zadužbine.....	87
6.8.3. Ostale ustanove	88
7. Osnovna obeležja pravnog lica	88
7.1. Pravno lice je uređeno pravilima	89
7.2. Pravno lice ima organe	89
7.3. Ostvarenje dozvoljenog cilja	89
7.4. Pravno lice ima imovinu.....	90
7.5. Identifikovanje pravnog lica.....	90
7.5.1. Ime	90
7.5.2. Sedište	91
7.5.3. Državljanstvo	91
8. Postanak pravnog lica kao subjekta prava	92
9. Pravna, poslovna i deliktna sposobnost pravnog lica	93
9.1. Pravna sposobnost	93
9.2. Poslovna sposobnost.....	94
9.3. Deliktna sposobnost	94
10. Priroda pravnih lica.....	95
10.1. Rimsko pravo	95
10.2. Teorija fikcije	95
10.3. Organska teorija	96
10.4. Teorija pravnog lica kao realnosti (teorija grupne ličnosti ili sociološka teorija)	96
10.5. Jeringova teorija ili “teorija zagrada”	96
10.6. Teorija vlasništva	97
Odeljak treći - GRAĐANSKOPRAVNI ODNOS	99
I. POJAM I SADRŽAJ GRAĐANSKOPRAVNOG ODNOSA.....	99
II. ČINJENICE I GRAĐANSKOPRAVNI ODNOS	99
1. Pojam	99
2. Vrste pravnih činjenica	100
2.1. Pojam prirodnih događaja i radnji	100
2.2. Pretpostavke i fikcije	102

2.3. Viša sila i slučaj.....	103
2.3.1. Pojam više sile i slučaja u rimskom pravu	103
2.3.2. Shvatanja o višoj sili	103
2.3.3. Razgraničenje više sile i slučaja.....	104
2.3.4. Pojam više sile i slučaja	105
2.3.5. Rešenja Zakona o obligacionim odnosima.....	107
2.3.6. Dejstvo više sile i slučaja	108
III. SUBJEKTIVNA GRAĐANSKA PRAVA	109
1. Pojam i sadržina subjektivnog prava. Objektivno pravo	109
2. Zahtev i subjektivno pravo	110
3. Subjektivno pravo i srodni pojmovi.....	111
3.1. Pravna moć.....	111
3.2. Pravno stanje	112
3.3. Pravni status	112
IV. PODELA SUBJEKTIVNIH GRAĐANSKIH PRAVA.....	113
1. Apsolutna prava.....	113
1.1. Vrste apsolutnih prava.....	114
1.1.1. Stvarna prava	114
1.1.2. Intelektualna prava.....	115
1.1.2.1. Autorsko pravo i srodna prava.....	115
1.1.2.2. Industrijska svojina.....	119
1.1.2.2.1. Pojam.....	119
1.1.2.2.2. Pravo na patent	120
1.1.2.2.2.1. Pojam patenta	120
1.1.2.2.2.2. Patentibilni pronalasci	120
1.1.2.2.2.3. Intelektualna dobra koja nisu pronalasci	121
1.1.2.2.2.4. Pronalasci isključeni iz zaštite.....	121
1.1.2.2.2.5. Subjekat zaštite.	
Prenosivost i trajanje prava	121
1.1.2.2.3. Pravo žiga.....	122
1.1.2.2.3.1. Pojam, razgraničenje i vrste žigova	122
1.1.2.2.3.2. Znaci koji se ne mogu zaštititi kao žig.....	124
1.1.2.2.3.3. Zaštita ličnog imena poznatog lica, istorijske ili druge umrle ličnosti	124
1.1.2.2.3.4. Nadležnost. Pokretanje postupka zaštite žiga	125
1.1.2.2.3.5. Sticanje, korišćenje i važenje žiga.....	125
1.1.2.2.4. Pravo dizajna.....	125
1.1.2.2.4.1. Pojam. Predmet zaštite	125
1.1.2.2.4.2. Apsolutni i relativni razlozi za odbijanje prijave.....	126
1.1.2.2.4.3. Pokretanje postupka. Sticanje i važenje industrijskog dizajna.....	127
1.1.2.2.5. Pravo oznake geografskog porekla.....	127
1.1.2.2.5.1. Pojam. Predmet zaštite	127
1.1.2.2.5.2. Nazivi koji se ne mogu zaštititi	128
1.1.2.2.5.3. Nadležnost. Pokretanje postupka.....	128

1.1.2.2.5.4. Priznavanje i trajanje statusa ovlašćenog korinika.....	129
1.1.2.2.5.5. Korišćenje registrovanog imena, porekla i geografske oznake	130
1.1.2.2.6. Know – how	130
1.1.2.2.6.1. Pojam	130
1.1.2.2.6.2. Zaštita	131
1.1.3. Lična prava (prava ličnosti, prava na ličnim dobrima).....	132
1.1.3.1. Uopšte	132
1.1.3.2. Sudska zaštita ličnih prava.....	133
1.1.3.2.1. Uopšte o naknadi materijalne i nematerijalne štete	133
1.1.3.2.2. Naknada nematerijalne štete	134
1.1.3.2.3. Fizički bolovi	135
1.1.3.2.4. Duševni bolovi usled smanjenja životne aktivnosti.....	135
1.1.3.2.5. Pretrpljeni duševni bolovi zbog naruženosti.....	136
1.1.3.2.6. Povreda ugleda i (ili) časti i slobode.....	137
1.1.3.2.7. Krivična dela protiv polnog integriteta.....	138
1.1.3.2.8. Duševna bol zbog smrti bliske osobe	139
1.1.3.2.9. Strah.....	140
2. Relativna (obligaciona) prava.....	140
3. Imovinska i neimovinska građanska prava	141
4. Prenosiva i neprenosiva prava	142
V. IMOVINA	142
1. Pojam i sadržina imovine.....	142
2. Obeležja imovine.....	143
VI. OBJEKTI GRAĐANSKOG PRAVA.....	145
1. Stvari	145
2. Radnje (činidbe, prestacije)	147
2.1. Uopšte.....	147
2.2. Vrste i sadržina radnji.....	147
2.3. Obeležja radnje.....	149
3. Lična prava	150
4. Intelektualna prava (umna i industrijska svojina)	150
Odeljak četvrti - PRAVNI POSLOVI.....	151
I. POJAM PRAVNOG POSLA	151
1. Uopšte o nastanku pravnog posla	151
2. Unutrašnja i izjavljena volja	151
3. Načini izražavanja volje	152
4. Obeležja volje, predmet i kauza (osnov).....	152
II. PODELA PRAVNIH POSLOVA	153
1. Jednostrani, dvostrani i višestrani pravni poslovi	153
2. Pravni poslovi među živima (<i>inter vivos</i>) i pravni poslovi za slučaj smrti (<i>mortis causa</i>).....	154
3. Teretni (onerozni) i dobročini (lukrativni) pravni poslovi.....	154
4. Formalni i neformalni pravni posao.....	155

5. Kauzalni i apstraktni pravni poslovi	155
6. Dvostrani pravni poslovi - ugovori.....	155
6.1. Pojam	155
6.2. Dvostrano obavezni i jednostrano obavezni ugovori.....	156
6.3. Dugotrajni i kratkotrajni ugovori	158
6.4. Komutativni i aleatorni ugovori.....	158
6.5 Ugovori s obzirom na ličnost i nelični ugovori	160
6.6. Konsensualni i realni ugovori.....	161
6.6.1. Konsensualni ugovori.....	161
6.6.2. Realni ugovori.....	162
6.6.2.1. Pojam, istorijat i pravna priroda	162
6.6.2.2. Zakon o obligacionim odnosima i realni ugovor.....	162
6.6.2.3. Neopravdanost zadržavanja koncepcije realnih ugovora	165
III. SASTOJCI PRAVNOG POSLA.....	166
IV. MODIFIKACIJA PRAVNIH POSLOVA.....	168
1. Uslov	168
1.1. Pojam.....	168
1.2. Vrste uslova.....	169
1.3. Dejstvo suspenzivnog (odložnog) uslova.....	169
1.4. Dejstvo rezolutivnog (raskidnog) uslova.....	170
1.5. Fikcija o ispunjenju (neispunjenju) uslova.....	170
2. Rok	171
2.1. Pojam i vrste rokova.....	171
2.2. Računanje rokova	172
3. Nalog	173
4. Forma pravnih poslova	174
Odeljak peti - ZASTUPANJE.....	177
I. POJAM I DEJSTVO.....	177
II. RAZGRANIČENJE.....	178
III. ISTORIJAT	178
IV. VRSTE ZASTUPANJA.....	179
1. Zakonsko zastupanje.....	179
2. Zastupanje na osnovu odluke državnog organa.....	180
3. Zastupanje na osnovu izjave volje zastupanog	181
3.1. Osnovni oblik ugovora o punomoćstvu.....	181
3.1.1. Pojam	181
3.1.2. Obim ovlašćenja.....	182
3.1.3. Dejstvo zastupanja. Neovlašćeni (lažni) zastupnik (<i>falsus procurator</i>)	182
3.1.4. Opoziv i prestanak punomoćja	183
3.1.5. Statutarno zastupništvo.....	183
3.1.6. Prokura	184
3.1.7. Punomoćnik po zaposlenju.....	185
3.1.8. Punomoćje trgovinskog putnika.....	186
3.1.9. Poslovno punomoćje	186
3.1.10. Punomoćje za zastupanje u parnici.....	187
Odeljak šesti - NEVAŽEĆI PRAVNI POSLOVI	189

I. POJAM	189
II. ISTORIJAT	190
III. NIŠTAVI PRAVNI POSLOVI	190
1. Pojam	190
2. Posledice ništavosti	191
3. Delimična ništavost	192
4. Isticanje ništavosti	192
5. Pojedini ništavi pravni poslovi	193
5.1. Zabranjeni pravni poslovi	193
5.2. Fiktivni pravni poslovi	193
5.3. Zelenaški pravni posao (ugovor)	194
5.4. Nemogućnost ispunjenja pravnog posla	195
5.5. Kršenje propisane ili ugovorene forme	195
5.6. Pravni poslovi lica koja su potpuno poslovno nesposobna	196
5.7. Pravni poslovi neprofitnog pravnog lica	196
IV. RUŠLJIVI PRAVNI POSLOVI	196
1. Pojam. Razgraničenje	196
2. Razlozi rušljivosti	197
3. Pojedini razlozi rušljivosti	197
3.1. Pravni poslovi ograničeno poslovno sposobnih lica	197
3.2. Mane volje	198
3.2.1. Zabluda	198
3.2.2. Prevara	200
3.2.3. Prinuda	200
3.2.3.1. Fizička prinuda	200
3.2.3.2. Psihička prinuda (pretnja)	201
3.2.4. Isticanje rušljivosti. Rokovi	202
3.3. Posledice poništenja	202
3.4. Prekomerno oštećenje	203
3.4.1. Pojam. Poreklo	203
3.4.2. Kad postoji prekomerno oštećenje?	203
3.4.3. Pravo na poništenje ugovora	204
4. Konvalidacija i konverzija	204
4.1. Konvalidacija	204
4.2. Konverzija	205
Odeljak sedmi - ZLOUPOTREBA PRAVA	207
I. POJAM	207
II. TEORIJE ZLOUPOTREBE PRAVA	207
III. TEORIJE O NEGACIJI ZLOUPOTREBE PRAVA I NEPOSTOJANJU SUBJEKTIVNIH PRAVA	209
IV. ODRAZ TEORIJA U NAŠEM PRAVU	209
Odeljak osmi - DEJSTVO PROTEKA VREMENA NA GRAĐANSKA PRAVA	211
I. UOPŠTE	211
II. ZASTARELOST	211
1. Pojam	211
2. Početak toka, nastupanje i dejstva zastarelosti	211

3. Opšti i posebni rokovi zastarelosti.....	212
4. Zastoj zastarevanja.....	214
5. Prekid zastarevanja	215
6. Prava koja ne zastarevaju.....	216
III. PREKLUZIJA.....	216
IV. ODRŽAJ.....	217
V. PRAVA KOJA TRAJU ZAKONOM ODREĐENO VREME.....	218
Odeljak deveti - VRŠENJE I ZAŠTITA SUBJEKTIVNIH PRAVA.....	221
I. VRŠENJE SUBJEKTIVNIH PRAVA.....	221
II. POVREDA I ZAŠTITA PRAVA.....	221
1. Povreda prava	221
2. Zaštita prava	221
3. Vansudska zaštita (samozaštita)	221
4. Pretpostavke za samozaštitu	222
4.1. Opšte pretpostavke	222
4.2. Posebni vidovi samozaštite	223
5. Sudska zaštita	224
III. NEKE RADNJE POVERIOCA RADI NAMIRENJA POTRAŽIVANJA.....	225
1. Pobijanje dužnikovih pravnih radnji (<i>actio Pauliana</i>).....	225
1.1. Pojam.....	225
1.2. Uslovi pobijanja	226
1.3. Aktivna i pasivna legitimacija za pobijanje.....	227
1.4. Dejstvo pobijanja.....	228
2. Pravo zadržavanja (<i>ius retentionis</i>).....	228
2.1. Pojam.....	228
2.2. Razgraničenje	229
2.3. Pretpostavke za nastanak.....	229
2.4. Predmet prava zadržavanja.....	230
2.5. Pravo zadržavanja u gostitelja	231
2.6. Dejstvo zadržavanja i obaveza vraćanja stvari.....	231
Odeljak deseti - STICANJE I PRESTANAK GRAĐANSKIH PRAVA	233
I. PRENOŠENJE I STICANJE GRAĐANSKIH PRAVA	233
1. Derivatívno (izvedeno) sticanje	233
1.1. Uopšte.....	233
1.2. Način sticanja pokretnih stvari	234
1.3. Način sticanja nepokretnih stvari	235
2. Originarno sticanje.....	236
3. Translativan prenos.....	237
4. Konstitutivan prenos.....	237
5. Subrogacija	238
5.1. Lična (personalna) subrogacija.....	238
5.2. Stvarna (realna) subrogacija.....	239
II. PRESTANAK GRAĐANSKIH PRAVA.....	239
GLOSAR.....	241